

◀ Vakken met eetbare eenjarigen en de dahlia's 'Moonshine', 'Gold Crown', 'Classic Summertime' en 'Bishop of Oxford'

De bloeiende tuinen van het Rijksmuseum *Fleurige* oase van rust in levendige metropool

Na tien jaar renoveren kon Rijksmuseum Amsterdam in 2013 weer de deuren openen, klaar voor de 21e eeuw. Ook de tuin rondom het imposante gebouw werd aangepakt. Op basis van het oorspronkelijke plan van architect P.J.H. (Pierre) Cuypers maakte Copijn tuin- en landschapsarchitecten een eigentijds herontwerp waarin kunst en cultuur worden gecombineerd met natuurbeleving in de stad. In opdracht van het Rijksmuseum ontwerpt Sanne Horn nu de beplantingen. "Uitgangspunten zijn dynamiek en seizoenbeleving."

Tekst : **Julia Voskuil** • Foto's : **Sanne Horn**

◀ Het vlekkenpatroon van licht en schaduw onder de Kaukasische vleugelhoot (Pterocarya fraxinifolia) herhaalt zich in de onderbegroeiing met oplichtende ritmiek van bont pijpenstrootje (Molinia caerulea 'Variegata') met onder andere Anemone 'Splendens' en Anemone 'September Charm'

▲ Bij Catwalk (2016) pasten extravagante tulpen: 'Ice Stick', 'Playgirl', 'Jan Reus', 'Flaming Springgreen', 'White Triomphater', 'Cartouche', 'Estella Rijnveld' en 'Weber's Parrot', met blauw druifje 'White Magic' en de narcissen 'Petrel' en 'Geranium'

"De focus van mijn werk ligt op beplantingen, in dit geval binnen het historisch raamwerk van Cuypers. Het is een uniek project dat mij na aan het hart ligt. Vanaf het begin ben ik er bij betrokken, aanvankelijk voor Copijn tuin- en landschapsarchitecten, nu als zelfstandig ontwerper. Naast het ontwerpen van jaarlijks wisselende beplantingen zoals het plan voor tulpen en eenjarigen en het bijsturen van de vaste beplanting, begeleid ik ook het beheer.

De tuin is semi openbaar en functioneert voor het museum als groene buitenzaal voor beelden en ornamenten. Het is een uitdaging om relaties te leggen tussen binnen en buiten, de kunstcollectie en de beplanting buiten, qua soortkeuze en kleurgebruik. Vanwege de vele internationale bezoekers gebruik ik voor plantencombinaties vooral soorten met een heel divers sortiment, in elk tuindeel weer anders. Met de plantencombinaties volg ik de seizoenen, eigentijds en kleurrijk."

▲ Als voorbereiding voor de schooltuinen in 2020, werd in 2019 een siermoestuin aangelegd met bloemen en decoratieve groenten: *Tagetes* 'Red Gem', *Comos* 'Dazzler', *Comos* 'Rubinata', *Brassica oleracea* var. *capitata rubra*, *Amaranthus* 'Oeschberg', *Nasturtium* 'Peach Melba', *Atriplex hortensis* en *Helianthus* 'Sunfinity'

HISTORIE GEBOUW

In Amsterdam zijn zowel het Centraal Station als het Rijksmuseum ontworpen door P.J.H. (Pierre) Cuypers (1827–1921), een zeer productief architect van vooral kerken. De bouw van het Rijksmuseum begon in 1876, de officiële opening volgde in 1885. Cuypers paste een stijlmengeling toe van gotiek en renaissance met veel ornamenten. Voor de 21e eeuw was een ingrijpende restauratie nodig, die met veel respect voor het oorspronkelijke ontwerp is uitgevoerd in de periode 2003-2013.

TUIN. Voor het herontwerp heeft Copijn tuin- en landschapsarchitecten de bestaande structuur van Cuypers als uitgangspunt genomen. Er is rekening gehouden met een jaarlijks wisselende beeldtentoonstelling en een groot aantal bezoekers. De majestueuze bomen kregen de focus die ze verdienen. Vanaf het Museumplein oogt de tuin uitnodigend, bezoekers en Amsterdammers van alle leeftijden zijn welkom tijdens openingsuren.

Aanpassingen

Het oorspronkelijke tuinontwerp uit 1901 had - passend bij de tijd en de gebruikte bouwstijlen uit de 16e en 17e eeuw - elementen zoals een strakke indeling met haagjes en hoge snoeivormen, parterres, grasvlakken en vormbomen. Bij deze zogenoemde Oud Hollandse stijl pasten geen bloemplanten, maar dat is in het herontwerp wel anders. Het stramien is grotendeels gehandhaafd, maar met een meer natuurlijke invulling. Aanwezige decoratieve bouwfragmenten en historische poorten zijn ingepast, als tuinsieraden versterken ze de historische sfeer. Vanwege de vele bezoekers zijn de halfverharde paden verbreed en kregen de nieuwe berceaus van haagbeuk (*Carpinus betulus*) een royalere maat. "Om het gebouw te kunnen renoveren is de tuin tien jaar lang een bouwput geweest. Alle beplanting moest worden verwijderd, op de historische bomen na. In de nieuwe situatie zijn buxushaagjes op een moderne manier toegepast, gecombineerd met gras en vakken kleurige seizoenplanten, vaste soorten maar ook bol- en knolgewassen zoals dahlia's en eenjarige zomerbloemen. De buxushaagjes, in totaal 1850 meter lengte, worden met een biologisch middel gezond gehouden. Van de oude bomen is de imposante Kaukasische vleugelnoot (x) aan de voorzijde van het museum een ware eyecatcher. Deze eeuwoude reus werd in 1907 door Cuypers geplant.

▲ Copijn tuin- en landschapsarchitecten, Sander Rombout en team

Hij zag de natuur vanuit zijn rooms-katholieke geloof als de ultieme goddelijke creatie, wat in het gebouw tot uitdrukking komt in tal van florale details. Het is leuk om daar tijdens een tuinrondleiding op te attenderen als voorbeeld van de relatie tussen het museum en de tuin."

Natuur, kunst en cultuur

"Dat de directie verbinding tussen tuin en museumcollectie heel belangrijk vindt, komt op allerlei manieren tot uiting. De inrichting leent zich bijvoorbeeld voor jaarlijkse wisselexposities van moderne kunst. Maar ook het Schooltuinproject 2020, rondleidingen voor kinderen in de tuin en in het museum, eetbare planten voor gebruik in het restaurant en tulpen met een speciale betekenis. Op veel oude schilderijen zijn bloemen afgebeeld: rozen, irissen, akeleien, pioenroos, lelie en zonnebloem. Vaak hebben ze een symbolische betekenis. Door ze in de tuin onder de juiste groeiomstandigheden te gebruiken, ervaren bezoekers de connectie met de kunstcollectie. Zo heb ik bij een schilderij van Breitner bijvoorbeeld gezocht naar tulpen in bijpassende kleuren. Sinds 2018 wordt elk jaar aandacht besteed aan eetbare bloemen, die in het restaurant gebruikt kunnen worden. Een leuk project is de Schooltuin, waar een klas een seizoen komt tuinieren in het kader van het 100-jarig bestaan van schooltuinwerk in Amsterdam in 2020. Voor kinderen die op andere schooltuincomplexen in de stad tuinieren wordt een rondleiding aangeboden in het museum en door de tuin. In voorbereiding is een bijscholingsopleiding voor het onderhoud van de beplanting, kennis die bij veel hoveniers op de achtergrond is geraakt. Door het hoogwaardige beheer leent

de museumtuin zich goed als platform voor kennisoverdracht van plantengebruik en specifieke tuinverzorging. Alles moet er hier steeds piekfijn uitzien en door de schaalgrootte is vrijwel alle onderhoud handwerk. Dat vraagt kennis en ervaring, je kunt gerust spreken van een ambacht. In het verleden stond hovenierskunst in hoog aanzien.

Mijn ervaring is dat na de aanleg van een tuin een ontwerpvisie voor de beplanting nodig blijft om het beeld interessant te houden. Ik woon in de buurt en loop vaak rond in de tuin. Zo kan ik regelmatig overleggen over de beplanting en het in stand houden met Igor Santhagens, projectleider Gebouwenbeheer van het Rijksmuseum, en met de hoveniers. De groeiomstandigheden lopen sterk uiteen, niet alleen wind, zon en schaduw, maar aanvankelijk ook door verschillen in grondkwaliteit als gevolg van de verbouwing. In sommige vakken vielen planten bijvoorbeeld uit door extreme verdichting. Een goede, levende bodem is natuurlijk het allerbelangrijkst, dus dat is aangepakt en bijgestuurd. We blijven experimenteren voor een optimaal effect."

▲ Korenbloemen (*Centaurea cyanus*), onderdeel van de eetbare eenjarigen, met de fontein van Jeppe Hein.

▲ *Eremurus* 'Pinokkio', *Hemerocallis* 'Sammy Russel', *Pennisetum* 'Hameln' en *Deschampsia cespitosa* 'Goldtau'.

▲ Eenjarigen in juli, voordat de focus werd verlegd naar eetbare soorten.

Kleurrijk

"De 1,5 hectare grote tuin is opgedeeld in 11 sectoren, die qua beplanting een eigen identiteit hebben. In het vak onder de vleugelnoot, met zowel diepe schaduw als volle zon, heb ik het gefilterde vlekkenpatroon in de schaduw voortgezet in de zon met bont pijpenstrootje, *Molina caerulea* 'Variegata'. Onder de vleugelnoot zijn ook vakken met eetbare eenjarigen, speciaal voor ons opgekweekt door kwerkerij De Werkplaats. De overige beplanting bestaat uit een herhaling van *Helleborus orientalis*, herfstanemonen (*Anemone* 'Splendens' en *Anemone* 'September Charm'), *Stachys macrantha* 'Superba', *Geranium* 'Anne Thomson', akelei *Aquilegia vulgaris* en bollen. Ritmiek in beplanting geeft een sterk en rustig effect. Een mooi voorbeeld is te zien langs het hek, waar bladverliezende bomen (*Magnolia kobus*) zijn gecombineerd met wintergroene *Choisya ternata* 'Aztec Pearl'. De overige beplanting bestaat uit historische rozen, *Perovskia atriplicifolia* 'Blue Spire', *Geranium* en *Lavandula* aan de ene zijde en *Pericaria amplexicaulus* 'Speciosa', *Perovskia*, *Echinops* 'Arctic Glow' en veel bollen aan de andere zijde.

Een decoratief element is de fraaie Victoriaanse kas, vanwege de kwetsbaarheid afgesloten voor publiek. Heel toepasselijk staan er warmteminnende sierplanten uit de 19e eeuw in zoals *Geranium maderense*. Tegen de spanten slingert zich Toscaanse jasmijn of sterjasmijn (*Trachelospermum jasminoides*).

"Het tuinjaar start explosief met de bloei van duizenden tulpen in een variërend stramen van kleuren, bij voorkeur afgestemd op een museaal thema. Hiervoor maak ik jaarlijks een bollenplan. Er gaan ruim 20.000 tulpen de grond in en duizenden winterviolen! Het lukt steeds beter om biologisch geteelde bollen in te kopen. Het areaal is in 2020 met 13 procent gestegen naar 55 hectare. Ik overleg altijd met een bollenkweker over de juiste mix, zodat het kleurenfeest over een maand of twee wordt gespreid. Tulpen zijn een beetje stijf, maar een onderbeplanting van bijvoorbeeld blauwe druifjes en winterviooltjes geeft een speels effect. Bovendien zorgt dat voor een mooi aaneengesloten kleurvak en een langere bloeitijd. Waar hoge accenten gewenst zijn gebruik ik bijvoorbeeld keizerskroon, dieporanje *Fritillaria imperialis* 'Rubra' en de elegante donkere *Fritillaria persica*. *Fritillaria raddiana* heeft decoratieve zaaddozen, wat de sierwaarde verlengt. Andere voorjaarsbollen die ik graag gebruik zijn de meerbloemige roomkleurige *Narcissus* 'Petrel' en verwilderingssoorten in een ander deel van de tuin, met *Scilla*, *Chionodoxa*, *Tulipa tarda* en *Camassia*. Van de later bloeiende bollen zijn diverse sieruien (*Allium*) erg mooi, ook *Bellavalia* en *Eremurus*. In een plantvak groeien soorten die refereren aan een bloemenweide: *Pennisetum* 'Hameln' met *Rudbeckia* 'Henry Eilers', *Verbena bonariensis* en *Kniphofia* 'Bees' Lemmon'. Een uitbundige combinatie." Tot diep in de herfst valt er veel te genieten. □

▲ Kleur in oktober: *Echinacea* 'Harvest Moon', *Helenium* 'Moerhein Beauty', *Pennisetum* 'Hameln' en *Kniphofia* 'Bees' Lemon.

▲ De Victoriaanse kas is gevuld met planten die in de 19e eeuw al werden gekweekt in kassen en serres.

SANNE HORN

Als zelfstandig tuin- en landschapontwerper en beplantingsspecialist werkt Sanne Horn vooral aan projecten waar beplanting en beheer een belangrijke rol spelen. Unieke tuinen zoals die van het Rijksmuseum, Museum Kröller-Müller in Nationaal Park De Hoge Veluwe of stadsprojecten

in Amsterdam. Ze geeft regelmatig les over het gebruik van beplanting aan bijvoorbeeld de Academie voor Bouwkunst en groepen tuinontwerpers. Ze is groenontwerper voor de gemeente Amsterdam (Knowledge Mile Park) en werkt ook aan projecten met daklozen en asielzoekers. "Een brug slaan tussen ontwerp, beplanting en beheer, daarmee valt of staat een project." Vakkennis die ze graag doorgeeft.

www.sannehorn.nl

INFO RIJKSMUSEUM

Museumstraat 1
1071 XX Amsterdam
Tuin: tijdelijk gesloten (corona)
Museum open: 9-17 uur
www.rijksmuseum.nl/nl/bezoekersinformatie/wat-is-er-te-zien-in-het-rijksmuseum/rijksmuseumtuinen
www.copijn.nl
www.de-werkplaats.info

◀ In zacht septemberlicht: dahliës 'Moonshine', 'Bishop of Llandaff' en 'Clasiis Summertime' met *Pennisetum rubra*.